
Akademie už nebude mít své jisté - rozhodnou uznané výsledky

PRÁVO

8.7.2009, rubrika: Trhy & ekonomika, strana: 14, autor: Petr Zuna

Komentář

Od 1. července je v platnosti nový zákon č. 110/2009 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje. Do zákona se promítla reforma systému výzkumu a vývoje, která je promítnuta i do Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací na léta 2009 až 2015. Mezi hlavní cíle reformy patří podpora institucí zabývajících se výzkumem ze státních institucionálních prostředků podle dosažených výsledků, projektová podpora týmů či snížení počtu rozpočtových kapitol pro výzkum a vývoj z 22 na 11 (škoda že redukce nebyla větší). Je podporována excelence ve výzkumu, podporováno je podílové financování z veřejných a soukromých zdrojů.

Reforma má zajistit důslednou provázanost výzkumu, vývoje a inovací tak, aby platilo, že „zatímco věda převádí peníze ve znalosti, inovace využívají tyto znalosti a převádějí je v peníze“.

Po rozsáhlé veřejné diskusi a připomínkách byla reforma výzkumníky podpořena a vládou schválena. V okamžiku, kdy se promítla do přípravy rozpočtu, však vyvolala bouři ze strany Akademie věd ČR, jejíž institucionální finanční prostředky vycházející z „uznaných výsledků“ za minulé čtyřleté období se snižují. Vysoké školy mají v oblasti vědy a výzkumu naopak mírný nárůst. Objevují se hlasy, že jde o likvidaci Akademie věd a celého základního výzkumu.

Z pohledu prezidenta Inženýrské Akademie ČR a profesora technické vysoké školy s tímto názorem nemohu souhlasit. Rady pracovníků Akademie věd si vážím, s řadou z nich úspěšně spolupracujeme. Avšak předkládanou argumentaci z jejich strany přijmout nelze. V minulosti měla Akademie v souvislosti s výzkumnými záměry zajištěn pevný rozpočet, o tyto prostředky s nikým prakticky nesoutěžila, na aplikovaný výzkum se často dívala „skrz prsty“.

Jak se má situace změnit? Všechny veřejné institucionální prostředky budou vloženy do „jednoho pytle“ a výzkumníkům ze všech organizací budou rozděleny podle uznaných výsledků za předchozí období. Nikdo je nebude mít garantované, všichni o ně musí soutěžit, lepší vyhrává.

Zde se však právem otevřít otázka, zda škála uznávaných výsledků je správně nastavena. Dokonalá není, v budoucnu musí být znovu přehodnocována a upravována. Problematické zůstává například posuzování diametrálně se lišících oborů podle stejného metru, potlačení významu technických odborných konferencí, které podporují transfer výsledků do praxe a další. Přesto je hodnocení výsledků pokrokem. V dalších krocích je třeba využít zahraniční zkušenosti a v nastoupeném trendu setrvat.

Je správné, že s požadavkem, že výzkum a vývoj nás musí i živit (a to je důvod, proč v této oblasti ani v době krize nemají být škrty), budou peníze přidělovány bez ohledu na to, o jaký výzkum se jedná, zda badatelský nebo aplikovaný. Hlavně když budou přesvědčivé výsledky. Kromě toho jsem hluboce přesvědčen, že žádná ostrá hranice mezi základním a aplikovaným výzkumem neexistuje, že se oba typy výzkumu navzájem prolínají. Jsou-li kvalitní, mají adekvátní hodnocení i dopad.

Při srovnání situace v Akademii věd ČR a na vysokých školách je třeba vzít v úvahu, že základní rozpočet Akademie je tvořen pouze z prostředků na vědu. Vysoké školy mají kromě těchto i prostředky na výuku studentů. Pokud ale srovnáváme oblast výzkumu a vývoje z pohledu počtu výzkumníků v Akademii věd a na vysokých školách a počtu uznaných výsledků, neuvažuje Akademie ve své argumentaci, že kromě výzkumu musí vysoké školy „odučit“ 240 tisíc studentů (počet studentů roste, prostředky na výuku ne - v příštím roce pocítí vysoké školy v této oblasti pokles, který nárůst peněz na výzkum zdaleka nepokryje). Poznámky o tom, že institucionální prostředky jsou rozměňovány tím, že podle stejného klíče jsou přidělovány za kvalitní výsledky i dalším výzkumným organizacím, jako je třeba Škoda výzkum, jsou zcela irelevantní.

Vedle institucionálních prostředků jsou zde však i prostředky účelové, jejichž podíl má v budoucnosti narůstat. Tyto prostředky jsou předmětem veřejné soutěže, ze které může i Akademie věd získat další významné částky do svého rozpočtu. Podmínkou je předložení kvalitního projektu, který oponenti doporučí k řešení.

O tyto prostředky se mohou v rámci Grantové agentury ČR, připravované Technologické agentury ČR a dalších resortních programů opět ucházet všichni bez rozdílu „příslušnosti“. Zdůrazňuji, že zde závisí pouze na kvalitě předkládaného projektu. A jsou tu ještě i evropské peníze - operační programy, strukturální fondy. I zde jsou „měkké peníze“, které lze použít na mzdy.

Reforma výzkumu a vývoje byla potřebná a dlouho se po ní volalo. Jejím cílem není kohokoliv likvidovat. Naopak cílem je podpořit kvalitní výzkum, vývoj a inovace, kdy o státní podporu si říkají všichni schopní výzkumníci ze stejné startovní čáry. Je ovšem třeba připomenout, že peníze dostanou pouze „kvalitní výzkumníci“ a kvalitní projekty. Na ty horší, kteří jsou jistě ve všech výzkumných organizacích, se dostane méně nebo vůbec nic. Největší chybou by bylo, kdyby se z problematiky vědy, výzkumu a inovací stalo zneužívané politikum. To úrovni vědy, výzkumu a inovací nemůže pomoci, naopak by jí to významně uškodilo.